

Rechtsontwikkeling en discussie: euthanasie bij mensen met vergevorderde dementie

Josine Janson

19 november 2021

1

Niemand is blij met de koffie-euthanasie uitspraak

Wilsonbekwaam Morele vragen bij de toetsing van euthanasie zijn ondergeschikt geraakt aan juridische, zegt *Berna van Baarsen*.

nrc handelsblad

Hoge Raad zet licht op groen voor doding diep demente ouderen

Euthanasie Als oplossing voor een tekort aan zorg voor weerloze mensen is het arrest van de Hoge Raad onverteerbaar, betoogt *Boudewijn Chabot*.

'Dit geeft helderheid', Hoge Raad bepaalt dat euthanasie bij diep demeterende onder strikte voorwaarden mag

TV Een Vandaag

Opinie: Uitgangspunt Hoge Raad dat iemand met voortgeschreden dementie geen wil heeft niet houdbaar

De Hoge Raad hield bij uitspraak over euthanasie bij demeterende geen rekening met nieuwe kennis uit de hersenwetenschappen, betogen hoogleraren P. Moleman, M.G. M Olde Rikkert en advocaat F. Visser.

P. Moleman, M.G.M. Olde Rikkert en F. Visser 5 mei 2020, 22:09

Meer juridische duidelijkheid, maar dilemma's blijven bestaan

Trouw

Opinie Euthanasie
Uitspraak over 'koffie-euthanasie' zet de deur open naar dubieuze praktijken
Theo Boer

knmg Voorop voor dokter en zorg

de Volkskrant

Oordeel Hoge Raad geeft artsen meer rechtszekerheid

Waar?

2

Inhoud presentatie

- Juridische kader:
Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding, uitspraken Hoge Raad 21 april 2020
- Discussie:
Betekenisvol communiceren, zelfbeschikkingsrecht, actuele wil in verhouding tot het schriftelijk euthanasieverzoek
- Conclusie
- Stellingen

3

Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding

Artikel 2 lid 1: zes zorgvuldigheidseisen waaraan de arts moet voldoen

- a) Vrijwillig en weloverwogen verzoek
- b) Uitzichtloos en ondraaglijk lijden
- c) Voorlichting over de situatie en vooruitzichten
- d) Geen redelijke andere oplossing
- e) Raadplegen onafhankelijke arts
- f) Medisch zorgvuldige uitvoering

Euthanasie moet worden gemeld bij de gemeentelijk lijkschouwer die de melding doorstuurt aan de RTE.

4

Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (2)

Artikel 2 lid 2: schriftelijk euthanasieverzoek

Een schriftelijk ondertekend euthanasieverzoek kan een actueel mondeling verzoek vervangen in het geval de patiënt niet meer in staat is zijn wil te uiten op het moment dat levensbeëindiging aan de orde is.

Een schriftelijk euthanasieverzoek is alleen geldig als de patiënt op het moment dat hij het verzoek opstelde, wilsbekwaam was en 16 jaar of ouder.

5

Uitspraak Hoge Raad 21 april 2020

- Ook in gevallen van vergevorderde dementie en het daardoor wilsonbekwaam raken van de patiënt is het verlenen van euthanasie mogelijk op grond van een voorafgaande schriftelijke euthanasieverklaring.
- Ook bij uitvoering van euthanasie in gevallen van gevorderde dementie moet voldaan zijn aan alle zorgvuldigheidseisen.
- Het schriftelijk euthanasieverzoek moet worden beoordeeld aan de hand van alle omstandigheden van het geval en niet slechts op basis van de letterlijke bewoordingen.

6

Uitspraak Hoge Raad 21 april 2020 (2)

- De arts moet oog hebben voor 'contra-indicaties' in het gedrag of de uitingen van de wilsonbekwame patiënt, die kunnen meebrengen dat, ook al is het schriftelijk euthanasieverzoek helder, een arts niet tot uitvoering kan overgaan.
- Om in te kunnen gaan op een schriftelijk euthanasieverzoek, moet er bij de patiënt in ieder geval sprake zijn van actueel uitzichtloos en ondraaglijk lijden op het moment dat de uitvoering van de euthanasie aan de orde is.
- Betekenisvol communiceren met de patiënt is het uitgangspunt, tenzij dit onmogelijk is.

7

Uitspraak Hoge Raad 21 april 2020 (3)

- In de situatie van een patiënt met vergevorderde dementie met een schriftelijk euthanasieverzoek is aanleiding om een tweede onafhankelijke arts te raadplegen met specifieke deskundigheid ter zake.
- Een arts kan bij de uitvoering besluiten dat premedicatie aangewezen is, ook als hierover niet meer met de patiënt kan worden gecommuniceerd.

8

Discussie

Informereren en communiceren van en met de patiënt.

Discussie

Zelfbeschikkingsrecht van de patiënt.

Discussie

'Zij hebben op voet van gelijkheid met anderen het recht om zelf te beslissen of hun leven moet worden beëindigd en op welk moment en op welke wijze dat moet gebeuren. Dit betekent niet dat zij ook een recht op levensbeëindiging door een arts hebben, maar wel dat alleen zichzelf kunnen beslissen dat hun leven in bepaalde gevallen kan worden beëindigd. De schriftelijke wilsverklaring kan wel worden gebruikt ter verduidelijking van de wil en voorkeuren van de patiënt, maar de schriftelijke verklaring mag niet worden gebruikt om het beslissingsrecht van de patiënt over te dragen aan een arts. De arts mag de schriftelijke wilsverklaring daarom ook niet gebruiken om de actuele wil en voorkeuren van de patiënt te negeren.'

Bron: Klaas Rozemond, Een mensenrechtelijke interpretatie van de uitspraken van de Hoge Raad over euthanasie bij mensen met dementie, Rechtsgeleerd Magazijn Themis 2021, 4.

11

Discussie

'Verblijvend in het verpleeghuis heeft Janssen Twee goede maar ook slechte dagen. Maar wat hij niet weet – hij 'weet' sowieso niet veel – is dat de hem totaal onbekende Janssen-Een heeft opgeschreven dat hij, Janssen-Twee, vanwege 'ondraaglijk lijden' dood moet: omdat hij gevorderd dement is, in het verpleeghuis zit en partner en kinderen niet meer herkent. En om de verhoudingen helemaal duidelijk te maken is er de toegevoegde 'risicoaanvaarding' van Janssen-Een in zijn wilsverklaring, waarin Janssen-Een laat weten het niet erg te vinden als het leven van Janssen-Twee wordt beëindigd, ook niet als deze "bij actueel bewustzijn misschien anders zou zijn gaan denken".

(..)

Voor iedere gevorderd demente geldt dat hij/zij kansloos is bij de confrontatie met een schriftelijke wilsverklaring/euthanasieverzoek uit een eerder en ander leven, ongeacht de wil die hij, eenmaal wilsonbekwaam, nog uit, ongeacht wat hij, eenmaal wilsonbekwaam, nog zegt.'

Bron: Tom Vink, Euthanasie bij gevorderde dementie Schriftelijke verklaring en wet of wetsgeschiedenis, Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek 2021, 31, 2.

12

Conclusie

- De uitspraken van de Hoge Raad hebben duidelijkheid gebracht.
- Wet en rechtspraak bieden ruimte met betrekking tot euthanasie bij een wilsonbekwame vergevorderd demente patiënt met een schriftelijk euthanasieverzoek.
- Euthanasie bij patiënten met vergevorderde dementie is en blijft complex en uitzonderlijk en vraagt altijd om een casuïstische beoordeling.
- Onder omstandigheden zal er een rol blijven voor het tuchtrechter en soms ook de strafrechter.

13

Stelling 1

De ruimte die lijkt te zijn gecreëerd door de uitspraak van de Hoge Raad wat betreft euthanasie bij een patiënt met vergevorderde dementie is veel kleiner in de praktijk.

14

Stelling 2

Uit de uitspraak van de Hoge Raad vloeit voort dat ook een wilsonbekwame patiënt een eerder opgestelde schriftelijke euthanasieverklaring kan herroepen.

15

Dank voor uw aandacht

Neem gerust contact op

Josine Janson
Advocaat gezondheidsrecht
Janson@tk.nl

16